

Tekst 2

Onderstaande tekst is een bewerking van een artikel van cultuurhistoricus Thomas H. van der Dunk. Het verscheen op 1 april 2000 in NRC Handelsblad, geruime tijd voor het succes van de LPF en de moord op Pim Fortuyn, die beide zozeer de politieke situatie in Nederland veranderden.

Democratie gaat zonder debat failliet

1 Wie de klacht uit dat het in Nederland met de democratie maar matig gesteld is, staat niet alleen. De geringe opkomst van het electoraat en het ontbreken van pakkende politieke thema's gelden als symptomen voor een groeiende malaise. Daarbij komt de ene affaire na de andere, neem bijvoorbeeld de recente onthullingen over het exorbitante dineer- en declareergedrag van sommige politici. Hierdoor heeft de politicus als persoon aan gezag ingeboet. Zijn maatschappelijk aanzien stijgt maar net boven dat van de pooier en de prostituant uit.

2 Het geringe respect voor de vaderlandse democratie houdt verband met de manier waarop ons land geleid wordt. Van politiek kun je in Nederland eigenlijk nauwelijks meer spreken, want politiek veronderstelt een debat; in Den Haag en omstreken wordt echter elke echte botsing van meningen zorgvuldig omzeild. Ons land lijkt het karakter van een éénpartijstaat aan te nemen, waarbij slechts aan de randen van het politieke spectrum, bij SP en SGP, nog wezenlijk afwijkende geluiden te horen zijn. Het belangrijkste adagium lijkt thans dat men alles wat op ruzie lijkt vooral moet vermijden, met als gevolg dat elk miniem meningsverschil prompt door de pers tot een enorm conflict wordt opgeblazen. Vervolgens gaat men vrolijk over tot de orde van de dag.

3 Nu is het streven naar consensus altijd al karakteristiek voor de Nederlandse democratie geweest. Wilde men het in een land van minderheden met elkaar uithouden, dan was dat in hoge mate vereist. De angst dat door politieke polarisatie Nederland doormidden zou breken, is diep in onze genen verankerd. "Iedereen telt" - om maar eens een verkiezingsleus van een grote politieke partij te citeren - en niemand duwt men hier te lande dus om zijn opvattingen overboord. Alleen de politieke randcriminelen van extreem rechts hebben zich te ver van de verbroederende volksgeest verwijderd om op een stem in het nationale kringgesprek te mogen rekenen.

4 Scherpslijpers worden niet buitengesloten, maar ingekapseld en zo aan het nog steeds bloeiende pacificatiemodel verplicht. Ook de laatste republikein toont

zich op het beslissende moment met een koninklijk lintje verguld. Principiële preken zijn misschien mooi om de eigen achterban een hart onder de riem te steken, in de praktijk doen we voortdurend pragmatisch zaken met andersdenkenden.

5 Iedereen telt, maar als iedereen evenveel telt, telt eigenlijk niets. De staat is in Nederland niet zozeer de spreekwoordelijke mammoettanker op de wijde oceaan, als wel een veerpont op een smalle rivier: zij roept bij de weinig verwende passagiers de sensatie van het vrije varen op, maar schommelt in feite slechts een beetje heen en weer. Het resultaat is een regering zonder duidelijke koers. Als politici het debat uit de weg blijven gaan, dan is er weinig hoop. Op deze manier wordt de democratie uitgehouden.

6 Een Nederlandse regering voert echter niet een bepaalde politiek, maar een bepaald beleid. 'Politiek' staat voor de praktische vertaling van een tevoren uitgedacht concept, 'beleid' voor het vormeloze product van een naderhand uitonderhandelde consensus, in een gedaante die men voorbij Winterswijk en Wuustwezel niet kent.

7 Het is typisch Nederlands om te menen dat het vooral op de organisatie aankomt en niet op de visie die erachter steekt. Dat heeft ongetwijfeld te maken met ons nationale instinct om fundamentele problemen niet openlijk te bediscussiëren, maar ze door oeverloos overleg net zolang weg te masseren totdat ook de allerlaatste opponent uitgeput naar de koffiepauze snakt. Het resultaat van die consensus mondt zodoende uit in beleid waar niemand van harte achter staat. Het is slechts het hoogst haalbare; het is werkbaar. Niemand is met de uitkomst echt zielsgelukkig, maar niemand is er ook helemaal tegen.

8 De belangrijkste doeleinden staan niet meer ter discussie, maar worden juist zorgvuldig buiten het debat gehouden, waardoor de bevolking de mogelijkheid om zich daarover uit te spreken wordt ontnomen. Dit geldt bovenal voor alles wat betrekking heeft op het nieuwe nationale geloofsartikel: de Grote Economische Groei. Er wordt niet meer gedebatteerd over de uitbreiding van Schiphol en de Betuwelijn, net zo min als

- over de algehele flexibilisering, of het nu de arbeid, de sociale zekerheid of de winkel-tijden betreft.
- 9 Dit alles wordt met een beroep op de globalisering als 'onvermijdelijk' en 'onontkoombaar' doorgedrukt. De markt gebiedt een bepaalde koers en de markt heeft conform de laatste hype per definitie gelijk. Of de offers die daarvoor in de vorm van een jachtige 24-uurseconomie moeten worden gebracht wel opwegen tegen het verlies aan rust en welzijn, tegen de verzakelijking en daarmee verarming van het menselijk bestaan - die vraag kan tegenwoordig nauwelijks worden gesteld. Nederland zal dynamisch zijn of het zal niet zijn, dus hoe meer vliegbewegingen, vrachtauto's en volle wegen hoe beter. Vergeleken bij het dynamische stilstaan op de snelweg tijdens de ochtendspits in de Randstad oogt het schrijnend tekort aan verkeersopstoppingen in Denemarken inderdaad weinig dynamisch.
- 10 De grootheidswaan van middelmatige bestuurders uit de provincie doet vervolgens de rest. Hun behoefte om ook aan Ede en Epe wereldfaam te verschaffen in de hoop dat ooit een betonnen viaduct naar hen zal worden vernoemd, heeft in reeds meer dan één aangename woongemeente het leefklimaat én de financiën ernstig ontwricht. Zo schijnt recent in Venlo honderdvijftig miljoen gulden aan de aanleg van een nieuwe Maasboulevard te zijn besteed om het internationaal toerisme te bevorderen. Internationaal toerisme! In Venlo! Alsof al die Amerikanen die jaarlijks voor een vakantie naar Europa komen, zouden zeggen: Venlo! Natuurlijk, Venlo! Daar moet ik heen! We boeken meteen een hotel voor een week!
- 11 De politieke conflicten betreffen de laatste jaren dus de wijze van uitvoering van het beleid, niet de juistheid ervan. Bewindslieden die het veld moeten ruimen, doen dat voornamelijk vanwege een omstreden bedrijfsvoering, van de slechtplakkende paspoorten tot het gesjoemel op de visafslag in Urk, niet vanwege een omstreden bedrijfsdoel. De overheid wordt immers beschouwd als een soort bedrijf, waaraan je dezelfde eisen kunt stellen als aan een fabrikant van dekbedovertrekken. Debatteren over doeleinden is voor een goede bedrijfsvoering niet nodig, want het doel staat vast: er moet winst gemaakt worden. De Nederlandse politiek streeft alleen nog maar naar efficiëntie en kostenbesparing: de BV Nederland.
- 12 De politicus is dan ook een manager geworden. Hij wordt niet langer gezien als vormgever van de samenleving op grond van een mandaat van zijn kiezers. Hij is verworden tot een technocraat, tot een bureau-
- cratisch begeleider van processen waarover hij inhoudelijk niets meer te zeggen heeft en waarvan de richting niet meer in het parlement, maar in de bovenetages van de kantoor-torens van internationale ondernemingen en geprivatiseerde overheidsdiensten wordt bepaald. Over het doel denkt de politicus niet meer na; dat is van tevoren al vastgelegd. Hem rest slechts de plicht dit doel met zo min mogelijk brokken te bereiken.
- 13 Dit is het klimaat waarin bij de overheid van ziekenhuis tot universiteit de manager kon oprukken, voor wie niet de inhoud maar de organisatie de hoogste waarde vertegenwoordigt, voor wie de organisatie en daarmee de reorganisatie doel op zichzelf geworden is. Of deze manager daarbij een school of een slachthuis onder zijn hoede heeft, maakt niet uit voor de hoeveelheid miljoenen die jaarlijks aan talloze organisatiebureaus met hun flitsende presentaties en glossy brochures wordt verspilld. Voor hen is een kind evenzeer een 'product' dat 'op de markt gezet' moet worden als voor een slager een koe. Vakkennis en toewijding, voor de publieke sector zo essentieel, zijn in dit kader irrelevant geworden, want wát verkocht wordt, is secundair. Verkoopbaarheid wordt een doelstelling op zich en daarmee wordt winst gelijkgesteld aan geschiktheid en kwaliteit. Die criteria zijn ook door de overheid overgenomen, zodat elk ambtelijk diensthoofd nu in de veronderstelling verkeert zich als een innovatief ondernemer te moeten gedragen om niet aangezien te worden voor een stoffige sul.
- 14 De terugslag van deze ontwikkelingen op onze democratie is verontrustend. De door de overheid uit het bedrijfsleven overgenomen doelen en normen hebben er mede voor gezorgd dat ook de politiek aan inhoud en geloofwaardigheid heeft ingeboet. Wie uit hoofde van een publiek ambt geregeld met het grote geld verkeert, kan stevige benen niet ontberen. Hij moet zowel de schijn van zelfverrijking op algemene kosten zien te vermijden, als inzien dat zijn politieke opdracht niet bestaat uit het maximaliseren van winst. Dat betekent dat hij moet beseffen dat opbrengst en rendement in een democratie geen doel op zichzelf vormen en dat het doel zich nooit objectief en automatisch, met voorbijgaan aan de opinie van de bevolking, kan laten bepalen aan de hand van uitsluitend bedrijfskundige criteria.
- 15 Politiek bestaat immers bij de gratie van het besef dat er meer oplossingen bestaan en dus ook meer keuzemogelijkheden. Als politici voortdurend maar één weg openlaten, is van echte medezeggen-

schap geen sprake. Dan is het natuurlijk niet vreemd wanneer de burgers niet meer naar de stembus gaan - hun stem doet er toch niet meer toe: de echte beslissingen zijn al

achter hun rug om genomen. En als het doel als zodanig niet meer ter discussie staat, is de democratie failliet.

*De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.
De Cevo is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.*

■ Tekst 2 Democratie gaat zonder debat failliet

- 20p **18** □ Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van de tekst *Democratie gaat zonder debat failliet* in maximaal 180 woorden.
Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.
Neem in je tekst op:
- de centrale stelling;
 - de vier belangrijkste ondersteunende argumenten;
 - de consequentie die het politieke klimaat in Nederland heeft voor de wijze waarop politici hun taak uitvoeren;
 - welk gevolg die taakuitvoering heeft voor het imago van de politiek en welk oordeel daarover wordt uitgesproken;
 - welke remedie voor de geschetste problematiek wordt voorgesteld.